

Nagy Melinda (szerk.)

A Selye János Egyetem „A tudomány és az oktatás a tudásközpontú társadalom szolgálatában” című III. Nemzetközi Tudományos Konferenciájának tanulmánykötete. Komárom, 2011. szeptember 5–6.

SJE TKK. ISBN 978-80-8122-017-3

Simon Szabolcs–Szabó Tünde

A komáromi Selye János Egyetemen 2009 kora őszén rendeztek először hagyományteremtő szándékkal nemzetközi tudományos konferenciát, különféle szekciókban. Azóta minden év szeptemberében megrendezésre kerül a konferencia. Jelen írásban a rendezvény szekcióiban elhangzott előadásokról, illetve az azokból kiadott konferenciakötetek tanulmányairól¹ kívánunk áttekintést nyújtani, különös tekintettel a nyelvészeti, nyelv- és irodalomtudományi szekcióira.

A sorrendben harmadik konferenciát 2011. szeptember 5–6-án tartották. A szekció előadásai a tervezett program szerint tematikus egységekbe rendeződve hangzottak el. Az első munkanapon nyelvészeti előadások voltak, a másodikon pedig az irodalomtanítás kérdései kerültek megvitatásra.

Az első rész *A magyar nyelv oktatása egy- és többnyelvű környezetben* címet kapta. Ebben kapott helyet *Takács Edit A magyar nyelv tanításának lehetséges megközelítési módjai, az elmúlt 20 év távlatában* című bevezető előadása, valamint *Simon Szabolcs Kétnyelvűség és tanterv-átalakítás; Eöry Vilma A szövegértés oktatásának módszeréhez; Lőrincz Gábor A jelentéstan helyzete a szlovákiai magyar alapiskolákban; Kurtán Zsuzsa Nyelvtanulási tevékenységek és attitűdök többnyelvű környezetben* című előadásai. Valamennyi előadás a nyelvoktatás kérdéseit térképezte fel, különféle szempontokból, egy-egy választott területen – különös tekintettel a magyarra mint tannyelvre.

A második rész címe *Két- és többnyelvűség és oktatás* volt. Ebben kapott helyet *Darina De Jaegher–Ivana Gregorová Nástroje inkluzívnej viacjazyčnosti v oblasti jazykového vzdelávania; Machata Marianna What can a child do with two languages better than with one? A case of bilingualism; Matyi Gabriella Techniques of DIE in Teaching English as a Foreign Language; Papp Vanda NovELTy – a modern technika használata az önálló nyelvtanulásban* című előadása. A blokk fő témaköre a nyelvpedagógia, a két- és többnyelvűségi helyzetben való oktatás tapasztalatainak megtagyargalása volt.

A harmadik tematikus blokk az *Irodalom – oktatás – pedagógia* címhez kapcsolódott. Itt kapott helyet *Erdélyi Margit Irodalom és pedagógia együtt hatásai; Horváth Kornélia A Petri-vers poétikája és taníthatósága; Kása Péter Osobitosti a nové možnosti didaktickej prezentácie diela P. J. Šafárika v slovensko-maďarskom prostredí* című előadása. Az itt elhangzó előadások az irodalomtanítás egy-egy speciális területéhez kapcsolódtak.

A negyedik tematikus egység az *Irodalom – kultúra* címet kapta. Ebben a következő előadások hangzottak el: *Simon Mónika Feminista elméletek Beauvoirtól Butlerig; Varga Józsefné Horváth Mária Ami hiányzik az irodalomtanításból. A keresztény értékrendű alkotások helye, jelentősége az irodalomtanításban; Vass Kinga Olvasástanítási stratégiák a múltban és napjainkban; Tóth Péter Az irodalom szerepe a kulturális gazdaságban, a*

¹ A konferenciakötet CD-ROM változatban jelent meg.

kulturális marketing szerepe az iparban. A tematikus blokk előadásai az irodalomtanítás peremterületeit járták körül, ill. interdiszciplináris megközelítésmódot érvényesítettek.

Tanulmányal szerepelnek a konferenciakötetben, de előadást nem tartottak a következő szakemberek: *Ludmila Benčatová Práca na hodine slovenského jazyka na školách s vyučovacím jazykom maďarským môže byť pre žiakov nielen zaujímavá, ale aj príťažlivá; Helena Curiová Dynamika a pohyby v podsysteme abstraktnej lexiky; Silvia Kokošková Anglické a hybridné kompozitá v terminológii súčasného nemeckého jazyka; Jiří Kubálek Possibilities of bilingual methods use in teaching foreign languages at the tertiary college „Evropský polytechnický institut“ with the seat in Kunovice.*

Az alábbiakban, válogatva a tanulmányok közül, részletesebben is foglalkozunk az írások többségével. A nyelvészeti-pedagógiai tanulmányok közül elsőként *Eőry Vilma* főiskolai tanárnak, az egri Eszterházy Károly Főiskola Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéke tanszékvezetőjének dolgozatát emeljük ki. A dolgozat témája a szövegértés oktatása a közoktatásban és a felsőoktatásban. A szöveg hűen tükrözi a szerző rendkívül gazdag tapasztalatait és tudását a szövegek értelmezésében, alkotásában és mindennek tanításában. A dolgozat különösen gondolatébresztő, egyes megállapításai pedig talán meghökkentést keltőek, ugyanakkor rendkívül meggyőzőek. *Eőry Vilma* például amellet érvel, hogy a szövegekkel való tevékenységre külön tanórát kellene szánni a közoktatásban. Megállapítja ugyanakkor, hogy még az egyetemisták sincsenek megfelelő szinten birtokában a szövegértési kompetenciáknak, sőt – meglepő módon – időnként olvasási nehézségeik is vannak. A szerző kellőképpen megvilágítja a szövegértés jelentőségét is, mindezt tág perspektívából, túllépve az oktatás horizontján, a kérdés filozófiai háttérét is felvázolva. A dolgozat élményszerű olvasmány, melegen ajánljuk a pedagógusok, különösen a magyar szakosak számára.

Kurtán Zsuzsának, a Selye János Egyetem Tanárképző Kara egykori docensének dolgozata a szlovákiai komáromi magyar tanítási nyelvű oktatási intézményekben, a gimnáziumban tanuló diákok és a Selye János Egyetemen tanuló hallgatók nyelvtanulási tevékenységeivel és attitűdjeivel foglalkozik. A dolgozat első részében a szerző bemutatja azt a kutatást, amelyen jelen tanulmánya alapul. Az írás érdemi része átfogóan és nyelvpedagógiai szempontból összehasonlíthatóan elemzi a magyar tanítási nyelvű oktatási intézményekben folyó nyelvi képzés helyzetét. A gondolatmenet arra a fő kérdésre összpontosul, hogy a nyelvoktatási (tanítási/tanulási) folyamatok tervezése és megvalósítása mennyiben felel meg a legkorszerűbb kommunikatív nyelvoktatás, nyelvfejlesztés követelményeinek, figyelembe véve a közösen elfogadott Európai Nyelvi Keretrendszer (KER) célkitűzéseit, követelményrendszerét is. A tanulmány abból az alapvetésből indul ki, hogy különösen kisebbségi körülmények között az egyes nyelvek tanításának/tanulásának összehangolt módon kellene történnie, hogy az egyes nyelvek elsajátításának folyamata egymást erősítse, s kialakuljanak az anyanyelv és más nyelvek tanulásának transzferfolyamatai.

A dolgozat figyelemreméltó eredményeket mutat be például abban a tekintetben is, hogy a vizsgált korcsoport bizonyos kommunikációs tevékenységek elvégzésében fejlettebb kompetenciákkal rendelkezik az idegen angol nyelvben, mint a szlovák környezetnyelvben.

A diákok véleménye alapján legnagyobb arányban angolul és szlovákul egyaránt a KER-szinteknek megfelelő alacsonyabb, azaz A1 és B1 szinten képesek kommunikálni. A tanulók angol nyelvi kompetenciáinak fejlettségében az adatok szerint jelentős szerepe

van az angol nyelv modern kommunikatív módon való tanításának, a modern módszertan alkalmazásának. A szerző ugyanakkor azt is kiemeli, hogy a vizsgált korcsoport szívesen tanul nyelveket, és szeretne hatékony segítséget kapni a nyelvelsajátításhoz. A tanulmány fő célja az, hogy szempontokat adjon a nyelvtanulás tervezési folyamataihoz és megvalósításához.

Ivana Gregorová, a pozsonyi Állami Pedagógiai Intézet tudományos munkatársa *Az irodalmi nevelés új koncepciója* című szlovák nyelvű tanulmányában az új középiskolai irodalomtanítási koncepció bevezetésének elodázhatatlansága mellett érvel, megvilágítva annak elméleti hátterét is. A szerző tömör írásában rámutat arra is, hogy a szlovák irodalomtanításban élő bizonyos hagyomány napjainkra a fejlődés gátjává vált.

A szerző szerint az új irodalomtanítási koncepció alapvető változtatást kíván az oktatási folyamat realizációs síkjában. Ezen koncepció lényeges eleme, hogy az irodalomtudományi terminusok nem hagyományos módon, a tanári magyarázattal kerülnek bevezetésre, hanem problémamegoldó feladatok megoldása által tudatosulnak a tanulóknak. A tanulmányból megtudhatjuk, hogy ebben a szellemben készült egy új tankönyvsomag is, amelynek a jelen tanulmány szerzője a társszerzője.

A Katarína Bockaničová–Darina de Jaegher szerzőpáros szintén a pozsonyi Állami Pedagógiai Intézet tudományos munkatársa. *Az inkluzív többnyelvűség eszközei a nyelvi nevelés területén a Szlovák Köztársaság kontextusában* című, szintén szlovák nyelvű tanulmányukban főleg a szlovák tannyelvű középiskolákban másodnyelvként funkcionáló idegen nyelvek tanításával kapcsolatos megfontolásokat, feladatokat veszik számba, az európai uniós trendek figyelembevételével. A szerzőpáros kitér a kisebbségi nyelvekhez való viszony egyes kérdéseire is. A tanulmány főleg amellel érvel, hogy a különféle nyelvek iskolai oktatása összehangolt módon kell, hogy történjen.

Simon Szabolcsnak, a Selye János Egyetem Tanárképző Kara adjunktusának tanulmánya szintén időszerű kérdéssel foglalkozik: a Szlovákiában az utóbbi években felgyorsult közoktatási reform egy részrendszeréhez, a tanterv-átalakításhoz kapcsolódik.

A szerző dolgozatában vázlatosan áttekinti a tantervek fejlődésének fontosabb állomásait. Ebben a folyamatban elhelyezi a jelenlegi szlovákiai tanterv-átalakítást, majd külön figyelmet szentel a 2008. május 22-én elfogadott új közoktatási törvény mellékleteként megszületett új típusú tantervnek: az ún. állami és iskolai oktatási programnak.

A szerző tanulságképpen megállapítja, pozitív fejlemény az, hogy Szlovákiában megmozdult a közoktatás állóvize, ugyanakkor arra is felhívja a figyelmet, hogy a két pilléren nyugvó, önmagában korszerűnek tekinthető tantervi modellt megfelelő tartalommal szükséges megtölteni. Ez a kérdés különös figyelmet érdemel a kisebbségi magyar tannyelvű iskolák szempontjából, amelyekben a gyerekek az államnyelvet másodnyelvként tanulják. A szerző jó néhány lényeges kérdést felvet, amelyek megoldására érdemes felhívni az oktatáspolitikai irányítóinak figyelmét.

Takács Edit, a Nemzeti Tankönyvkiadó főszerkesztője tanulmányának célja, hogy bemutassa a magyar nyelv tanításának koncepcióváltozásait a Nemzeti Tankönyvkiadó gondozásában megjelent tankönyvsorozatokban 1990–2010 között. Alapos kutatómunkát követően a szerző ismerteti az anyanyelvet leképező tantárgynak az egyes tankönyvsorozatokban megjelenő tantárgyfelfogásait, elemzi, azok mely pedagógia-módszertani megközelítésmódokat követnek. A tankönyveket nyelvészeti megközelítésből

is vizsgálat alá veti a szerző, a tantárgy tematikai feldolgozása mentén. Az utolsó fejezetben röviden foglalkozik a tanulmányban bemutatott-elemzett tankönyvek Kárpát-medencei megjelenésével az elmúlt 20 évben. Az összegzés kitekintést nyújt a jövő irányzatai felé, és megfogalmazódnak a szerző reményei, melyek szerint az anyanyelvoktatás egyre hatékonyabbá válik.

Lőrincz Gábor, a Selye János Egyetem PhD-hallgatója a jelentés tan általános iskolai tanításának néhány kérdésével foglalkozik dolgozatában. A szerző elemzi a szlovákiai általános iskolai magyar nyelvtan könyvek és munkafüzetek jelentéstani anyagát is. A tanulók jelentéstani ismereteit, az ismereteik jelenlegi szintjének kialakulásához szükséges háttérismereteik meglétét pedig szociolingvisztikai kérdőíves módszerrel vizsgálja.

A dolgozat érdemi része az általános iskolások körében készített felmérések értékelését tartalmazza. A szerző azt a következtetést vonja le, hogy a tankönyvek a jelentés tan oktatásakor nem az élőnyelvi példákat veszik figyelembe. Ennek következtében a tanulók jelentéstani ismeretei hiányosak, és főképpen nem eléggé gyakorlatiasak.

Machata Marianna, az Óbudai Egyetem oktatója logikusan felépített, jól szerkesztett, érdekes angol nyelvű tanulmányában a többnyelvű környezetben megfigyelt kisgyermekkorú természetes nyelvsajátítás témájával foglalkozik. Esettanulmányában saját gyermeke nyelvi fejlődését (magyar és angol nyelven való szocializálódás) kísérté figyelemmel. A longitudinális kvalitatív kutatás két szakasz (1–6 év, valamint 7–11 év) folyamán vizsgálta a gyermek kódváltási stratégiáit, a nyelvhasználat funkcióit a második nyelv (angol) elsajátításában. Machata Marianna öt kutatási kérdést fogalmaz meg. Ezekre jelen tanulmányában a szerző a disszertációjában történő kidolgozás háttéréből nyújt jellemző példákat a gyermek nyelvhasználatából. A jelenségek magyarázatok jól megválasztott, megfelelő szakirodalmi háttérre támaszkodik.

Matyi Gabriella, a Selye János Egyetem oktatója a drámatechnika szerepét boncolgatja az angol nyelv tanításában. Felsorolja e módszer előnyeit és hátrányait, kiemeli motivációs szerepét, mindezt a legfontosabb szakirodalmi forrásokra való hivatkozással.

Papp Vanda, a Selye János Egyetem oktatója angol nyelvű tanulmánya: „*NovELTy*” – *Applying latest technologies in language learning („NovELTy” – a legfrissebb technológiák felhasználása a nyelvtanításban)* azt a kérdést járja körül, milyen módon tanulnak idegen nyelvet a Selye János Egyetem Gazdaságtudományi Karának negyedéves hallgatói. A tanulmány első részében a szerző áttekinti azokat a módszereket, melyeket hagyományosan alkalmaznak a nyelvtanulásban az utóbbi időben, külön hangsúlyozva számítógép és az internet szerepét. A tanulmány második része az egyetemisták idegen nyelvtanulási módjaira fókuszál, melynek kiindulópontja egy széles körű felmérés volt.

Az irodalomtudományi témájú dolgozatok közül *Horváth Kornéliának*, a Selye János Egyetem docensének dolgozata recepcióesztétikai témájú írás. *Petri György Egy őszi levélre* című versének az elemzésével foglalkozik. A vers, annak ellenére, hogy mindössze hat sor, szemantikailag, stilisztikailag rendkívül gazdag.

A szerző elsősorban amellet érvel, hogy a költemény hatása két olyan további dimenzió által fokozódik – jelesül az intertextuális utalásrendszer felfokozott szövegképző erejével, valamint a klasszikus versritmus és metrikai formák funkcionális működésével –, amelyeket eddig nem hangsúlyozott kellőképpen a sokrétű kritikai recepció. Ugyanakkor az irodalomtudósok véleménye általában megegyezik abban, hogy e költemény és egyáltalán a

Petri-költészet két kulcsproblémáját a szubjektum (vagyis a költői „én” mibenléte, a lírai hős, a beszélő és az empirikus-biográfiai szerző viszonya) és az ironia „egyéni módszertana” jelenti. A szerző bemutatja, hogy a vers számos költeménnyel/szerzővel teremt intertextuális kapcsolatot, például József Attila, Arany János és Pilinszky János költeményeivel.

Erdélyi Margit professzor, a Selye János Egyetem Tanárképző Karának dékánja tanulmányában megállapítja, hogy drámát olvastatni az iskolai irodalomtanítás bármely szintjén meglehetősen nehéz tanári feladat, „a drámaolvasás különösképpen a perifériára szorult”. A szerző tanulmánya első részében azon töpreng, hogy ennek mi lehet elsősorban az oka. Az írás érdemi része azonban mellett érvel, hogy ezzel a helyzettel nem lehet egyszerűen megbékélni. Az irodalomra való nevelés ugyanis akkor lehet csak igazán hatékony, ha mindhárom műnem csapásain egyaránt halad. A szépirodalom befogadásának, a színházlátogatók nevelésének immanens része a drámával való foglalkozás. A szerző az írás további részében a drámával mint műfajjal való iskolai foglalkozás előnyeit *Örkény István Vérrokonok* című drámáján keresztül illusztrálja.

Vas Kinga, a Selye János Egyetem PhD-hallgatója *Olvásástanítási stratégiák a múltban és napjainkban* című tanulmányának témája szintén aktuális. Az írás három kulcsszó köré épül – olvasási képesség, az olvasás története, ideális olvasási stratégia. Az írás első részében a szerző az olvasási képesség fogalmát világítja meg, a második részben az olvasástanítási módszerekkel foglalkozik röviden. A harmadik, legterjedelmesebb rész, az olvasási stratégiák történeti áttekintését nyújtja, végezetül a szerző arra keresi a választ, vajon létezik-e tökéletes olvasástanítási stratégia.

Kása Péternek, a Selye János Egyetem egykori docensének szlovák nyelvű tanulmánya abból a tényből indul ki, hogy a mozgalmas és szerteágazó közép-európai történelem a honismeret, a történelem, a kultúr- és irodalomtörténeti tankönyvekben gyakran túlságosan is leegyszerűsítve, sematikusán tálalva, sztereotípiákkal terhelve jelenik meg. A szerző P. J. Šafárik életén és munkásságán illusztrálja a fenti megállapítását. A tanulmányból fény derül arra, hogy Šafárik élete és munkássága általában csak a szláv és a cseh–szlovák kulturális kontextushoz kapcsolódva jelenik meg, miközben gyakran feledésbe merül az a tény, hogy Šafárik életének első időszakát (1795–1833) a történelmi Magyarországon élte le, a magyar kulturális hagyomány kontextusában. *Kása Péter* mellett érvel, hogy épp a jelzett momentumokat lehet kihasználni a szlovák és a magyar irodalom nemzeti újjáéledéshez kapcsolódó vonulatának didaktikai szempontú feldolgozásában.

Néhány további dolgozat szerzője nem tartott előadást a konferencián. *Silvia Kokošková*nak, a pozsonyi Közgazdaságtudományi Egyetem Idegen Nyelvek Tanszéke oktatójának szlovák nyelvű dolgozata az amerikai angol lexikális egységek átvételének kérdésével foglalkozik a német nyelvben. A szerző szerint „az angol domináns helyzete a globalizált világban, az USA vezető helye a tudomány, a technika, a gazdaság területén és a világ piacain mind oka az angol nyelvű terminusok más nemzeti nyelvekbe és kultúrákba való gyors bekerülésének”.

*Ludmila Benčatová*nak, a pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészka adjunktusának tanulmánya a szlovákiai, magyar tanítási nyelvű iskolákba járó gyerekek szlovák nyelvi tanórai munkaformáival foglalkozik. A dolgozat első részében a szerző kiemeli, hogy azoknak a tevékenységeknek van elsősorban létjogosultságuk, amelyek hatékonyak,

biztosítják a tantervben előírt követelmények teljesítését, ugyanakkor érdekessé, vonzóvá teszik a gyerekek számára is a tanórai foglalkozásokat.

A tanulmány második részében a szerző azt hangsúlyozza, hogy a szlovák nyelv elsajátításában a legnagyobb jelentősége a motivációnak van, emellett a megfelelően megválasztott oktatási módszerek fontosak. A szerző ezek közül bemutatja tanulmányában a csoportmunka megvalósulásának egy konkrét lehetőségét a tanórán.

Tóth Péternek, a Pécsi Tudományegyetem PhD-hallgatójának dolgozata elgondolkodtató írás. A szerző több, egymástól látszólag nagyon távol álló tudományterületet és művészeti ágat köt össze egymással: közgazdaságtant, pedagógiát, társadalomtudományt, irodalmat, zenét stb. A dolgozatban szó esik a „populáris” és „magaskultúra” viszonyáról, mellyel kapcsolatban a szerző arra a következtetésre jut, hogy ha a kereslet a művészetek iránt megnőne, ill. minőségileg megváltozna, az pozitívan hatna a kultúra populáris régióira is. Ez a társadalom bizonyos szintű átalakulását eredményezné. A szerző a fent említett keresletkezelő marketinget (a keresletet próbálják ráhangolni a kínálatra) az oktató-nevelő folyamatban is hasznosíthatónak látja, mert ha az iskola a diákokat műélvezőkké nevelné (ráhangolná őket a szépirodalomra, komolyzenére), akkor a populáris kultúra is rákényszerülne a minőségbeli változásokra. Arról is szó esik továbbá, hogy a klasszikus marketing- és közgazdasági szemlélet nem alkalmazható teljesen a szépirodalomra, mert kimutatható, hogy egy irodalmi alkotás művészi (eszmei) értéke sokszor csak hosszú idő elteltével realizálódik pénzbeli értéként is (lásd József Attila példáját).